

Використання народних казок у процесі навчання англійської мови

Головною метою навчання іноземної мови школярів є формування комунікативної компетенції, що передбачає не лише розвиток мовленнєвих вмінь та оволодіння учнем системою мовних знань, але й наявність соціокультурних та соціолінгвістичних знань. Відповідно, використання іншомовних народних казок на уроках сприятиме вмінню адекватно інтерпретувати автентичні тексти і розуміти особливості іншої культури, закладовані в народній творчості.

Багато й плідно працювали над питанням введення казкових творів до структури уроків іноземної мови такі дослідники як Дж. Брюстер, С. С. Джоунз, А. А. Доті, Г. Еліс, Д. Ліпман, С. М. Парайно, Е. Райт, Е. К. Тейлор, Х. Хеннінгер. Усі ці вчені внесли багато цікавого й нового в теорію і практику, незважаючи на відмінності у методологіях і технологіях навчання.

У літературознавстві *казка* визначається як усний народний твір, який виник у безпосередньому спілкуванні оповідача зі слухачами [2, 507]; зв'язний текст розповідного характеру, з вигаданим, часто фантастичним змістом, якому притаманні всі риси зв'язного тексту: тематична єдність, наявність заголовка, змістова завершеність, інформативність викладу, цілеспрямованість, інтеграція, структурна організація, зв'язок між частинами (казковими віхами), відпрацьоване мовлення відповідно розмовного стилю мови [2, 508].

Оскільки народні казки спочатку існували й передавалися усно, вони мають багато характеристик, що роблять їх легшими для розуміння, ніж інші типи літературних творів. Ці характеристики включають хронологічну послідовність подій, повтори, передбачуваність, відносно просту граматику, багату загальноповсюдну лексику, конкретні ідеї, ілюстрації, які вводять у контекст, та унікальні відносини між читачем й оповідачем (автором) [6, 6]. Багато казок мають ритмічні якості, які можна використати при опрацюванні наголосу, ритму та інтонації при навчанні вимови.

Народні казки часто публікуються в дитячих книжках з простою мовою та ілюстраціями, які пояснюють контекст, що робить їх доступними для учнів на початковому етапі вивчення мови. Однак є безліч складних літературних переказів казок — це означає, що вони можуть служити навчальним матеріалом для учнів усіх рівнів. Народні казки пов'язані не тільки з національною літературою, але й із соціологією, релігією, історією, антропологією та є дієвим засобом виховання особистості. Їх потенціал сприяє засвоєнню учнями загальнолюдських моральних цінностей, виробленню прагнення до самовдосконалення, виховування в собі позитивних рис,

притаманних казковим героям, а також несприйняття зла і бажання протистояти несправедливості.

Під час відбору казкового твору слід враховувати психологічні і вікові особливості школярів, а також необхідно дотримуватися таких основних критеріїв:

- автентичність казкового твору;
- насиченість соціокультурною інформацією;
- доступність лексичного і граматичного матеріалу;
- здатність сюжету чи персонажа привернути увагу дітей від самого початку і залучити їх до процесу слухання/читання/обговорення;
- розмір казки (вона має бути невеликою);
- відсутність великих описових контекстів;
- відповідність мовного матеріалу казки навчальній програмі;
- відповідність казкового твору основним загальнодидактичним і методичним принципам навчання іноземної мови [1, 9].

Відбираючи казку, необхідно враховувати, наскільки повно під час роботи з нею можуть реалізуватися основні дидактичні принципи (наочності, посильності, міцності засвоєних знань, свідомості, активності, виховуючого навчання) і методичні принципи навчання іноземної мови (комунікативності, врахування рідної мови, взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності) [3, 48 – 52]. Використання народних казок на уроці є особливо актуальним при роботі з учнями початкових класів, що характеризуються швидкою втомлюваністю і потребують постійної зміни видів діяльності. Доречним за таких умов є використання великої кількості наочності, у тому числі створеної самими дітьми (наприклад, макети реалій, фігурки головних дійових осіб, що можуть бути використані для переказування в ролях чи драматизації казки).

Формуванню рецептивних мовленнєвих умінь учнів сприяє як самостійне читання, так і аудіювання казок, які розповідає вчитель. Однак вибір читання чи розповіді повинен здійснюватися відповідно до мети навчання з урахуванням відмінностей між цими видами діяльності. Під час усної розповіді використовується простіша мова, речення є коротшими, зазвичай застосовуються сполучники сурядності. В оповідача виникає підсвідоме прагнення замінити складне слово простішим, якщо він відчуває, що воно буде незрозумілим слухачам. Х. Хеннінгер рекомендує звертати особливу увагу на тембр та гучність голосу під час розповіді, зазначаючи при цьому, що використання різних голосів для різних персонажів робить казку особливо захопливою. Оповідач також може використовувати паузи для посилення драматич-

ного ефекту [4, 11]. Д. Ліпман вказує, що при розповіді казки велику роль відіграє вираз обличчя, жести і постава оповідача, причому всі ці три елементи є взаємопов'язаними. Так, усміхнене обличчя в поєднанні з гордовитою поставою виражає радість та доброзичливість; слова "I welcome you", вимовлені з посмішкою, не будуть звучати щиро, якщо постава мовця при цьому є закритою. Погляд також може передавати безліч емоцій, роблячи розповідь більш виразною, допомагає встановити контакт з аудиторією чи підкреслити гумористичні елементи. Однак, як зазначає автор, найкращий спосіб оволодіти мовою погляду – забути про нього, оскільки свідомий контроль робить його неприродним [5, 24 – 27].

Постійний зоровий контакт робить розповідь більш особистою. Комунікативна невдача одразу стає помітною, що дозволяє оповідачеві адаптувати своє мовлення, так щоб воно було зрозумілим слухачам. Навіть якщо під час розповіді не використовуються малюнки, що сприяють розумінню, жести, вираз обличчя, погляд, дії та прості схеми на дошці полегшують комунікацію. Коли вчитель читає учням історію вголос, він використовує записані на папері лексичні одиниці та граматичні структури, які є зазвичай різноманітнішими й складнішими, ніж ті, що використовуються при розповіді. Необхідність дивитися в текст зменшує тривалість зорового контакту з учнями. Використання книг з ілюстраціями полегшує семантизацію невідомих учням лексичних одиниць. Зарубіжні методисти активно застосовують у своїй практиці як читання, так і розповідь, оскільки обидва види діяльності мають свої переваги. Ерік К. Тейлор зазначає, що учні різного віку віддають перевагу слуханню розповідей, що дозволяє безпосередню взаємодію на уроці [7, 21].

Слід читати казку, якщо потрібно звернути увагу учнів на певні слова чи специфічні мовні структури в тексті, або якщо точне формулювання необхідне для виконання післятекстових завдань. Читання вголос є також виправданим, якщо даний авторський виклад є особливо цінним стилістично. Найкраще розповідати історії, у яких яскраво відображена усна традиція, тобто ті, які містять багато повторів і мова яких є не надто складною. На початку варто обирати казки, які мають відповідники в українському фольклорі. Це сприятиме розумінню і розвиватиме в учнів позитивне ставлення до англійської культури. Можливим є також поєднання читання з розповіддю, перефразовуванням сказаного, що може поєднуватися з показуванням дій персонажів жестами та малюванням схем на дошці.

При опрацюванні текстів народних казок використовуються наступні завдання:

Рецептивні вправи:

- вибір з ряду малюнків тих, що відповідають змісту казки;
- розміщення малюнків у послідовності, що відповідає розгортанню сюжету;

- відмічання переміщення персонажів казки на карті.

Рецептивно-(ре)продуктивні вправи

- аудіювання або читання початку казки, передбачення її завершення та порівняння передбачень із оригінальним завершенням;
- написання продовження до прочитаної казки;
- складання плану казки;
- виділення в казці структурно-змістових блоків, що повторюються;
- розміщення основних подій в хронологічній послідовності;
- переказ від імені одного з персонажів;
- розігрування діалогів між казковими персонажами;
- порівняння англійських народних казок з українськими та з народними казками інших національностей.

Продуктивні вправи

- розповідь українських та інших національних казок англійською мовою;
- написання власних казок на задану тематику.

Далі пропонується наочний посібник, метою якого є усвідомлення учнями структури фольклорного тексту, прогнозування завершення прочитаної казки та написання власної казки. Спочатку учням демонструються основні терміни, якими вони мають оперувати, пропонуються визначення жанру байки та основних елементів сюжету фольклорного твору. Цей вид діяльності сприяє реалізації міжпредметних зв'язків (терміни, що подаються англійською мовою, знайомі учням з уроків української та зарубіжної літератури), крім того, в учнів формується серйозне ставлення до опрацювання казок (вони аналізують художній твір, виділяють його типові структурні елементи, тобто виконують роль фольклористів, літературознавців). Далі основні елементи сюжету презентуються учням у вигляді схеми (*fable mountain*), що сприяє узагальненню почутої інформації, а також має переваги для учнів з переважаючим візуальним типом сприйняття. Наступним етапом є аналіз учнями байки *The Hare and the Tortoise*. Оскільки байка і мультфільм за цим сюжетом є дуже поширеними, не потрібно додатково витрачати час на опрацювання сюжету. Учні тільки аналізують його структуру за поданою схемою (виділяють вступ, зав'язку, конфлікт, розв'язку), узагальнюючи зміст кожного структурного елемента одним чи кількома реченнями. На завершення учні формулюють мораль байки.

Наступний етап передбачає слухання та завершення учнями казки *The Fourth Question*. Вибір цього тексту зумовлений тим, що він має чітко виражену структуру, а його сюжет, ймовірно, є новим для учнів, тому вони зможуть запропонувати власні оригінальні завершення. Крім того, в казці піднімаються питання морального вибору, що зумовлює її виховний потенціал.

Учні активно слухають першу половину казки, виділяють у ній такі структурні елементи як вступ і зав'язка і формулюють конфлікт. Далі подається ряд питань,

обговорення яких допоможе учням завершити історію.

Останнім етапом є написання учнями власної казки. Для підготовки до цього завдання їм пропонуються можливі варіанти вступу, назви місця дії, чарівних предметів, типових персонажів. Також відбувається повторення засобів понадфразового зв'язку з прикладами їх вживання у контексті.

Учні пишуть казки самостійно, а також за бажанням готують ілюстрації до них. Написані учнями казки можна оформити у вигляді збірки (у цьому випадку слід попередити учнів, щоб використовували папір однакового формату). На початку збірки можна розмістити інформацію про авторів, підготовану ними самими, а також їхні фотографії. Таке завдання сприяє не тільки розвитку мовленнєвих умінь письма та аналітичних здібностей, але й дозволяє учням отримати задоволення від результатів власної праці. Отже можна говорити про те, що використання казок на уроках англійської мови сприяє підвищенню мотивації, розвитку пізнавальних інтересів і оптимізації навчального процесу.

TERMS AND DEFINITIONS

Fable: a fictitious story or tale, intended to instruct or to amuse.

Exposition: the presentation of essential information in a story, such as the characters and setting.

Conflict: occurs when a character is opposed by some other character or force

TERMS AND DEFINITIONS

Resolution: the part of a story which occurs as a result of the conflict and sets the tone for the new way that things will be from now on.

Moral: a lesson that is taught through a fictitious story.

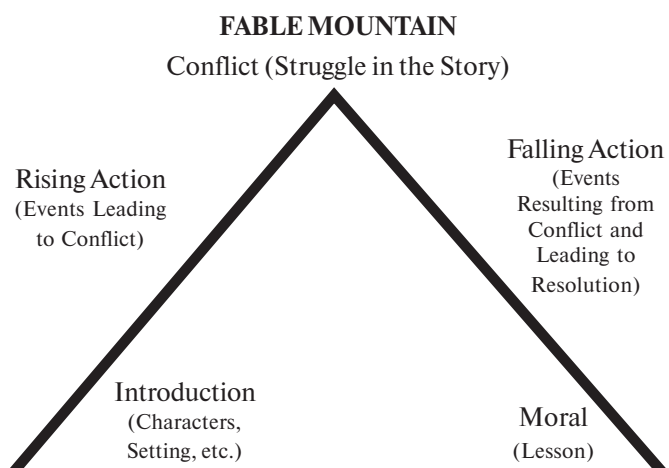
FABLE:

Introduction (characters and setting)

Rising Action (events leading to conflict)

Conflict (struggle in the story)

Falling Action (events resulting from conflict) Moral (lesson)

THE HARE AND THE TORTOISE

Introduction (Once upon a time there was a hare and a tortoise.)

Rising Action (Events Leading to Conflict)

The hare starts to show off (he is the fastest)

CONFLICT

The hare and the tortoise decide to have a competition.

Falling Action (Events Resulting from Conflict and Leading to Resolution)

The hare falls asleep – the tortoise wins

Moral (Lesson)

Those who are too proud may lose as a result.

Finishing the fable THE FOURTH QUESTION' INTRODUCTION

There was a young man who was living with his mother. He always worked very hard but he was still very poor.

Rising Action (Events Leading to Conflict)

He meets many people who ask him for help.

CONFLICT

The man has four questions but he can ask only three.

Events Resulting from Conflict

What question will he ask?
 How will he return home if he asks his own question and doesn't help others?
 What will happen if the man breaks his word?
 What can be the answer to the question of the dragon/the townspeople/the old woman?

MORAL

... and they lived happily ever after.

Why?

What was the right behaviour in that situation?

Your Own Story

Introduction

When? – once upon a time...
 Who? – a king, a dragon, a snake, a pack of wolves, a horse with wings, an eagle, the wind – any creature or thing.
 Where? – in a far-away kingdom, in an enchanted castle, in the wood, on an island, in a tower – any place.
 What? – a magic wand ...

Rising action and conflict

Tasks: To find the truth, to solve a riddle, to win a contest, to marry a princess...

MORAL

Stated at the end of the story

or

Let the reader decide for himself/herself.

Order of events, cause/effect

Once upon a time After a while Some time later Then Finally As a result Because of Otherwise

Making the story look nice

You can use:

- pictures
- coloured pencils
- illustrations.

Do not forget about *clear handwriting*

ЛІТЕРАТУРА

1. Галушка Г.М. Формуємо соціокультурну компетенцію за допомогою казок / Г.М. Галушка. – Харків: Основа, 2008. – 94 с.
2. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В.Н. Ярцева]. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / [Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої]. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
4. Henninger H. The Didactic Functions of Storytelling in the Primary School Classroom / H. Henninger. – Munchen: GRIN Verlag, 2005. – 36 p.
5. Lipman D. Improving your Storytelling: Beyond the Basics for All Who Tell Stories in Work or Play / D. Lipman. – Little Rock: August House, 1999. – 219 p.
6. Misch M. Teaching Folktales / M. Misch. – Munchen: GRIN Verlag, 2008. – 32 p.
7. Taylor E.K. Using Folktales / E.K. Taylor. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000. – 302 p.